

VAVRÓ ISTVÁN

A vagyon elleni bűnözés néhány kérdése

A bűnözés mint deviáns jelenség statisztikai szempontból többféle módon is megközelíthető és vizsgálható. Egyrészt az alanyi (elkövetői) és a tárgyi (bűncselekményi) oldal mennyiségi és szerkezeti változásainak áttekintésével, másrészt a büntetőeljárás különböző szakaszaiból szerezhető adatok összehasonlításával. A megközelítés módja és a használt módszer meglehetősen eltérő képet adhat a jelenségről, aminek az az oka, hogy a bűnözést mint jelenséget nem önmagában, hanem a jogalkalmazó szervek tevékenységének segítségével ismerjük meg. A jogalkalmazás pedig folyamat, amelynek során a jelenségről alkotott képünk a bizonyítási eljárás előrehaladtával és annak eredményeként megváltozhat (bizonyos esetekben meg is változik).

A lehetséges megközelítési módok közül most a bűnözés egy részének bizonyos elemeit, nevezetesen a vagyon elleni bűnözés mennyiségi változásait és az okozott kár alakulását vesszük vizsgálat alá.

A jelenség vizsgálata lehetséges a büntetőeljárás különböző szakaszaiban. Ebben az esetben a rendőrségi-ügyészségi szakasz adatait tekintjük át, mint-hogy ezek tükrözik az elkövetéshez időben legközelebb eső állapotot. A büntetőeljárás időtartamának alakulása következtében ugyanis a bírósági szakasz adatai az elkövetéshez képest időben már nagyon távoliak, és a különböző bíróságok eljárási időtartamának különbözősége folytán már jelentősen szóródnak is.

A bűnözés mint jelenség két alapegysége – mint az előzőekben már jeleztük – a bűncselekmények és a bűnelkövetők adatainak elemzésével közelíthető meg. A két oldal mennyiségében és szerkezetében jelentős mértékben eltér egymástól. Ennek legfontosabb okai egyrészt a felderítési arány alakulása (nem minden regisztrált bűncselekmény elkövetőjét derítik fel), másrészt a halmazati bűnelkövetés (ugyanabban az eljárásban ugyanazon személy ellen, több bűncselekmény miatt folyik eljárás). A regisztrált közvédas bűncselekmények és a bűnelkövetők számát, valamint ez utóbbiak százezer lakosra számított gyakoriságát az *1. számú táblázat* tartalmazza. Ebből látható egyrészt a mennyiségi változás, másrészt a cselekményi és a bűnelkövetői oldal mennyiségi különbsége.

A bűnözésről a társadalomban kialakult képet a tömegtájékoztatás híryanagai is jelentősen befolyásolják (minden valószínűség szerint nagyobb mértékben, mint a hivatalos tájékoztatók és különösen, mint a tudományos publikációk), ezzel együtt is megállapítható, hogy a bűnözést a közvélemény szemében néhány nagy bűncselekménycsoport képviseli. Ilyen elsősorban a vagyon elleni bűncselekmények köre, valamint a személy elleni, ezen belül elsősorban az élet ellenieké, másrészt – ugyancsak nem kismértékben a tömegtájékoztatás hatására – a nemi bűncselekmények és a közlekedési bűncselekmények köre. Utóbbiak esetében elsősorban egy-egy nagyobb érdeklődést kiváltó, általában az ügyben valamilyen mértékben érintett közismert személy esetében élénkül fel az érdeklődés.

A statisztikai adatokat vizsgálva a vagyon elleni bűncselekményeknél most a cselekményi oldalt vesszük vizsgálat alá és nem foglalkozunk a bűnelkövetői oldallal. Ennek terjedelmi okai is vannak, a két oldal külön-külön történő vizsgálata után ugyanis szükségszerűen felvetődik a két oldal összehasonlításának kérdése, ez pedig már terjedelmi problémákat is felvetethet. (Nem említve itt az esetleges, jogi szempontból lényeges kérdéseket.) Ezért csupán tájékoztató jelleggel közöljük az összébűnözésre vonatkozó legfontosabb demográfiai adatokat. Ezekből látható egyrészt az elkövetők nemek szerinti megoszlása, másrészt az e téren fennálló arányok változása (*2/a, 2/b számú táblázat*), továbbá az általában érdeklődésre számot tartó adatsor, a fiatalkori bűnözés alakulása (*3. számú táblázat*), valamint a bűnelkövetők korcsoportok szerinti megoszlása 2009-ben (*4. számú táblázat*). Utóbbi adattal kapcsolatban megjegyezzük, hogy csak az arányok érzékeltetése céljából közöljük. A korstruktúra kérdéseivel máshol már közölt anyagban külön is foglalkoztunk, így itt ettől el kellett tekintenünk.

A bűnözés szerkezetét tárgyi (bűncselekményi) oldalon – az elmúlt két évtized adatai alapján – vizsgálva azt látjuk, hogy mindenképp indokolt az a közvéleményben széles körben elterjedt nézet, hogy a bűnözés jelentős hányadát teszik ki a vagyon elleni bűncselekmények, a bűnözés volumenét tehát jelentős mértékben befolyásolja az efféle tettek száma. A vagyon elleni bűncselekmények számát és összébűnözésen belüli arányát az *5. számú táblázat* tartalmazza.

A vagyon elleni bűncselekményeken belül kétségtelven a lopások képviselik a legjelentősebb hányadot. Ezért, ahogy az összébűnözés alakulását a vagyon elleni bűnözés, úgy a vagyon elleni bűncselekmények számát a lopások számának alakulása nagymértékben befolyásolja. A lopások terjedelmét és dinamikáját a *6. számú táblázat* tartalmazza.

A vagyon elleni bűncselekmények alakulásánál szükségszerűen felmerül az ilyen cselekményekkel okozott kár összege. Az adatok azt mutatják, hogy az okozott kár összege nagyságrendileg tíz-, egyes években százmilliárd forint volt. Nem tekinthetjük tehát ezt elhanyagolhatónak, sem a sértettek szempontjából, sem társadalmi oldalról, annál is inkább, mert ennek az összegnek egy része az elkövetői körben anyagi haszonként jelenik meg. Az okozott kár összegét és a vagyon elleni bűncselekmények számával történő összehasonlítását a 7. számú táblázat tartalmazza. Látható, hogy megfigyelhető ugyan bizonyos hullámzás, de az emelkedő tendencia kétségtelen. Még szembetűnőbb, ha a jelenséget az egy bűncselekményre jutó kár összegének átlagos alakulása alapján vizsgáljuk (8. számú táblázat). Az elmúlt húsz év adatait áttekintve azt látjuk, hogy az emelkedés mutat ugyan némi hullámzást, de az emelkedő tendencia kétségtelen, a növekedés több, mint tízszeres. Ez különösen figyelemre méltó akkor, ha tudjuk, hogy az eltelt húsz évben a vétségi és a szabálysértési eseteket elválasztó értékhatárt több esetben emelték. Az értékhatár a rendszerváltozáskor kétezer forint volt, ezt 1993-ban öt-ezer, 2000-ben tízezer, 2007-ben pedig húszezer forintra emelték. Az emelés mértéke tehát minden esetben, mondhatni, drasztikus volt. Ez azt jelenti, hogy esetenként a változás miatt annak üteme és mértéke nem úgy alakult, mint anélkül alakult volna, de a hatás tulajdonképpen kettős. Ha ugyanis nem emelték volna az értékhatárt, akkor az egy bűncselekményre számított kárösszeg kisebb mértékben nőtt volna ugyan, de a teljes sokaságra számított összege lényegesen több lenne. Így viszont az egy cselekményre jutó kárösszeg valamivel nagyobb mértékben nőtt, mint az emelés nélkül, de a kár teljes összege valamivel kevésbé.

Szükségesnek mutatkozik a vagyon elleni bűncselekménnyel okozott kár (ha úgy tetszik, akkor a bűnelkövetők oldalán mutatkozó nyereség) alakulásának összehasonlítása más gazdasági-társadalmi jellemzőkkel. Ezek: az egy keresőre jutó nominális átlagkereset, a fogyasztói árindex, az egy keresőre jutó reálkereset, az egy főre jutó reáljövedelem alakulásának összehasonlítása az egy vagyon elleni bűncselekményre jutó kár átlagos összegével. Ezt az összehasonlítást a 9. számú táblázat tartalmazza.

Ebből a táblázatból látható, hogy a vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kár és ennek megfelelően az elkövetői jövedelem növekedésének üteme lényegesen felülmúlja a lakosság életszínvonalára szempontjából meghatározó mutatók növekedésének ütemét. Ez pedig annyit jelent, hogy – bár nem tűnik hasznosnak ezt kijelenteni – a vagyon elleni bűnözés mint „foglalkozás” lényegesen több hasznot hoz, mint más gazdasági tevékenységek.

Amikor tehát a bűnözés visszaszorítására irányuló törekvések keretében jogszabályváltozásokra kerül sor, vagy az ítélkezés alakulását vizsgálják, nem lenne haszontalan ezt a tényezőt is szem előtt tartani. Ha ugyanis a felderítési arányok alakulásából, valamint a kiszabott ítéletekből indulunk ki (utóbbiakat itt most nem kívánjuk vizsgálni), akkor azt látjuk, hogy a fenyegetettség mértéke, különös tekintettel az elkövetők erkölcsi aggályainak hiányára, nem jelenthet túlzott visszatartó erőt. Feltehetően hatékonyabb lenne a bűnözés elleni fellépés, ha a későbbiekben az anyagi haszon szempontjait is figyelembe véve alakítanák a büntetőjogi szabályokat és különösen azok gyakorlati alkalmazását.

1. számú táblázat
Bűnselekmények (közvédas) és bünelkövetők

Év	Az összes bűnselekmény száma	A bünelkövetők	
		száma	100 000 lakosra számítva
1990	341 061	112 254	1081,9
1991	440 370	122 835	1186,3
1992	447 215	132 644	1283,1
1993	400 935	122 621	1189,3
1994	389 451	119 494	1162,7
1995	502 036	121 121	1182,2
1996	466 050	122 226	1196,9
1997	514 403	130 966	1287,2
1998	600 621	140 083	1382,1
1999	505 716	131 658	1304,6
2000	450 673	122 860	1223,3
2001	465 694	120 583	1182,2
2002	420 782	121 885	1197,9
2003	413 343	118 145	1164,9
2004	418 883	130 182	1286,8
2005	436 522	133 790	1325,0
2006	425 941	124 171	1232,3
2007	426 914	116 161	1154,0
2008	408 407	116 584	1160,6
2009	394 034	112 830	1124,8

2/a számú táblázat
A bűnelkövetők nemek szerinti megoszlása

Év	Bűnelkövetők				
	száma	férfiak		nők	
		száma	%	száma	%
1990	112 254	98 432	87,7	13 822	12,3
1991	122 835	110 435	89,9	12 400	10,1
1992	132 644	119 097	89,8	13 547	10,2
1993	122 621	110 191	89,9	12 430	10,1
1994	119 494	107 167	89,7	12 327	10,3
1995	121 121	108 356	89,5	12 762	10,5
1996	122 226	108 546	88,8	13 675	11,2
1997	130 966	115 821	88,4	15 141	11,6
1998	140 083	122 222	87,2	17 842	12,7
1999	131 658	113 695	86,4	17 913	13,6
2000	122 860	106 061	86,3	16 719	13,6
2001	120 583	104 477	86,6	16 004	13,3
2002	121 885	105 149	86,3	16 637	13,6
2003	118 145	100 727	85,3	17 303	14,6
2004	130 182	110 486	84,9	19 501	15,0
2005	133 790	111 956	83,7	21 665	16,2
2006	124 171	104 075	83,8	19 932	16,1
2007	116 161	98 356	84,7	17 690	15,2
2008	116 584	98 220	84,2	18 267	15,7
2009	112 830	92 903	82,3	18 819	16,7

2/b számú táblázat

A fiatalok bünelkövetők nemek szerinti megoszlása

Év	Fiatalok bünelkövetők				
	száma	fiúk		lányok	
		száma	%	száma	%
1990	12 848	11 525	89,7	1323	10,3
1991	13 509	12 447	92,1	1062	7,9
1992	15 476	14 276	92,2	1200	7,8
1993	15 001	13 792	91,9	1209	8,1
1994	14 479	13 331	92,1	1148	7,9
1995	14 321	13 209	92,2	1112	7,8
1996	13 544	12 387	91,5	1157	8,5
1997	13 955	12 612	90,4	1343	9,6
1998	12 866	11 493	89,3	1373	10,7
1999	11 540	10 165	88,1	1375	11,9
2000	11 081	9 835	88,8	1246	11,2
2001	11 631	10 322	88,7	1309	11,3
2002	11 689	10 344	88,5	1345	11,5
2003	10 473	9 098	86,9	1375	13,1
2004	12 325	10 678	86,6	1647	13,4
2005	12 197	10 390	85,2	1807	14,8
2006	11 287	9 718	86,1	1569	13,9
2007	10 909	9 372	85,9	1537	14,1
2008	11 438	9 824	85,9	1614	14,1
2009	10 036	8 408	83,8	1628	16,2

3. számú táblázat
Fiatalkorú bűnelkövetők számának alakulása

Év	Fiatalkorú bűnelkövetők száma	1990 = 100%	A fiatalkorú népesség százalékában	100 000 fiatalkorú lakosra jut
1990	12 848	100,0	1,9	1916,0
1991	13 509	105,1	1,9	1925,3
1992	15 476	120,5	2,1	2145,6
1993	15 001	116,8	2,1	2138,3
1994	14 479	112,7	2,2	2173,1
1995	14 321	111,5	2,3	2267,4
1996	13 544	105,4	2,3	2263,0
1997	13 955	108,6	2,5	2467,3
1998	12 866	100,1	2,4	2409,7
1999	11 540	89,8	2,3	2258,6
2000	11 081	86,2	2,2	2220,8
2001	11 631	90,5	2,2	2237,1
2002	11 689	91,0	2,3	2268,1
2003	10 473	81,5	2,1	2050,5
2004	12 325	95,9	2,5	2465,2
2005	12 197	94,9	2,5	2457,8
2006	11 287	87,9	2,3	2268,4
2007	10 909	84,9	2,2	2205,8
2008	11 438	89,0	2,3	2346,3
2009	10 036	78,1	2,1	2113,1

4. számú táblázat

Gyermekkorú elkövetők, fiatal- és felnőtt korú bűnelkövetők korcsoportos megoszlása az összbünyözésben, a vagyon elleni, az erőszakos és garázda jellegű bűncselekményekben (2009)

Korcsoport években	Az összbünyözésben rész vevő elkövetők, illetve bűnelkövetők	100 000 lakosra jutó elkövetők, illetve bűnelkövetők	Ebből			
			Vagyon elleni bünyözésben rész vevők		Erőszakos és garázda jellegű bünyözésben rész vevők	
			száma	aránya (%)	száma	aránya (%)
10 év és alatta	529	49,7	372	70,3	125	23,6
11	368	372,4	242	65,8	128	34,8
12	645	616,0	448	69,5	180	27,9
13	1 031	929,2	677	65,7	335	32,5
Gyermekkorú elkövetők összesen	2 573	186,6	1 739	67,6	768	29,8
14	1 790	1578,1	1 121	62,6	594	33,2
15	2 382	2062,0	1 408	59,1	812	34,1
16	2 843	2362,8	1 550	54,5	1 037	36,5
17	3 021	2403,8	1 652	54,7	977	32,3
Fiatalkorú bűnelkövetők összesen	10 036	2113,1	5 731	57,1	3 420	34,1
18	3 551	2811,3	1 847	52,0	1 006	28,3
19	3 323	2691,6	1 611	48,5	885	26,6
20–24	16 191	2496,3	7 064	43,6	3 559	22,0
25–29	16 163	2224,1	6 294	38,9	3 051	18,9
30–34	16 816	1939,8	5 920	35,2	3 065	18,2
35–39	13 877	1915,2	4 693	33,8	2 553	18,4
40–44	10 523	1612,1	3 464	32,9	1 855	17,6
45–49	7 786	1268,5	2 454	31,5	1 351	17,4
50–54	6 420	843,1	1 901	29,6	1 043	16,2
55–59	3 602	508,4	943	26,2	591	16,4
60 év és fölötté	3 434	154,4	679	19,8	660	19,2
Felnőtt korú bűnelkövetők összesen	101 686	1243,6	36 870	36,3	19 619	19,3
Korcsoportok összesen	114 295	1139,4	44 340	38,8	23 807	20,8

5. számú táblázat
Közvétség bűncselekmények

Év	Az összes bűncselekmény száma	Ebből a vagyon elleni bűncselekmények	
		száma	aránya (%)
1990	341 061	265 937	78,0
1991	440 370	356 671	81,0
1992	447 215	350 582	78,4
1993	400 935	307 396	76,7
1994	389 451	287 095	73,7
1995	502 036	391 062	77,9
1996	466 050	365 235	78,4
1997	514 403	393 003	76,4
1998	600 621	457 188	76,1
1999	505 716	358 036	70,8
2000	450 673	311 611	69,1
2001	465 694	317 900	68,3
2002	420 782	283 664	67,4
2003	413 343	275 891	66,7
2004	418 883	262 082	62,6
2005	436 522	270 740	62,0
2006	425 941	260 147	61,1
2007	426 914	276 193	64,7
2008	408 407	265 755	65,1
2009	394 034	253 366	64,3

6. számú táblázat

A lopások terjedelme és dinamikája a vagyon elleni bűncselekményeken belül

Év	A vagyon elleni bűncselekmények száma	Ebből a lopások		
		száma	1990 = 100%	aránya (%)
1990	265 937	239 495	100,0	90,1
1991	356 671	309 769	129,3	86,9
1992	350 582	272 631	113,8	77,8
1993	307 396	227 887	95,2	74,1
1994	287 095	219 749	91,8	76,5
1995	391 062	238 580	99,6	61,0
1996	365 235	280 046	116,9	76,7
1997	393 003	286 719	119,7	73,0
1998	457 188	298 432	124,6	65,3
1999	358 036	258 316	107,9	72,1
2000	311 611	234 305	97,8	75,2
2001	317 900	232 034	96,9	73,0
2002	283 664	209 369	87,4	73,8
2003	275 891	184 280	76,9	66,8
2004	262 082	186 271	77,8	71,1
2005	270 740	180 600	75,4	66,7
2006	260 147	173 235	72,3	66,6
2007	276 193	176 065	73,5	63,7
2008	265 755	172 237	71,9	64,8
2009	253 366	164 848	68,8	65,1

7. számú táblázat

A vagyon elleni bűncselekmények terjedelme, dinamikája és az okozott kár

Év	A vagyon elleni bűncselekmények száma	1990 = 100%	Az okozott kár	
			forintban	1990 = 100%
1990	265 937	100,0	10 105 779 800	100,0
1991	356 671	129,3	21 079 480 000	208,6
1992	350 582	113,8	29 058 973 000	287,5
1993	307 396	95,2	35 904 892 200	355,3
1994	287 095	91,8	40 579 294 000	401,5
1995	391 062	99,6	62 390 903 400	617,4
1996	365 235	116,9	84 990 270 800	841,0
1997	393 003	119,7	78 189 336 700	773,7
1998	457 188	124,6	93 438 073 500	924,6
1999	358 036	107,9	80 682 254 800	798,4
2000	311 611	97,8	95 710 881 900	947,1
2001	317 900	96,9	113 025 156 600	1118,4
2002	283 664	87,4	92 007 437 400	910,4
2003	275 891	76,9	153 717 486 400	1521,1
2004	262 082	77,8	99 458 249 200	984,2
2005	270 740	75,4	104 308 328 000	1032,2
2006	260 147	72,3	95 381 706 100	943,8
2007	276 193	73,5	117 080 491 200	1158,5
2008	265 755	71,9	100 911 371 300	998,6
2009	253 366	68,8	101 657 114 493	1005,9

8. számú táblázat

A vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kár egy bűncselekményre jutó átlagos összege
(forint)

Év	A kár összege (forint)	1990 = 100%
1990	38 001	100,00
1991	59 101	155,52
1992	82 888	218,12
1993	116 803	307,37
1994	141 344	371,95
1995	159 542	419,84
1996	232 700	612,35
1997	198 954	523,55
1998	204 376	537,82
1999	225 347	593,00
2000	307 149	808,27
2001	355 537	935,60
2002	324 354	853,54
2003	557 167	1466,19
2004	379 493	998,64
2005	385 271	1013,84
2006	366 645	964,83
2007	423 908	1115,52
2008	379 716	999,23
2009	401 226	1055,83

9. számú táblázat
Összehasonlító adatok (1990 = 100)

Év	Egy keresőre jutó nettó nominális átlagkereset	Fogyasztói árindex	Egy keresőre jutó reálkereset	Egy főre jutó reáljövedelem	Egy vagyon elleni bűncselekményre jutó kár átlagos összege
1991	125,5	135,0	93,0	98,3	155,52
1992	152,2	166,1	91,7	94,9	218,12
1993	179,2	203,4	88,1	90,3	307,37
1994	228,1	241,6	94,5	92,7	371,95
1995	256,8	309,7	82,9	87,7	419,84
1996	301,5	382,8	78,8	85,1	612,35
1997	374,2	452,9	82,7	85,3	523,55
1998	443,0	517,7	85,6	87,3	537,82
1999	499,3	569,5	87,7	88,3	593,00
2000	556,2	625,3	89,0	90,7	808,27
2001	646,3	682,8	94,7	94,9	935,60
2002	773,0	719,0	107,6	101,1	853,54
2003	883,6	752,5	117,4	106,0	1466,19
2004	933,0	803,7	116,1	110,0	998,64
2005	1027,3	832,3	123,4	112,9	1013,84
2006	1105,3	864,8	127,8	115,1	964,83
2007	1138,5	933,8	121,9	110,5	1115,52
2008	1218,2	990,4	123,0	107,7	999,23
2009	1240,1	1032,0	120,2	–	1055,83